

ДІАГНОСТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ОЦІНЮВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІНДУСТРІЇ АКТИВНОГО ВІДПОЧИНКУ

У даній статті розглянуто можливості створення діагностичного інструментарію для оцінювання готовності до професійної діяльності в активних видах туризму. Вивчено межі застосовності методик експертного оцінювання, прийнятих у спортивному туризмі, для діагностування результатів педагогічного експерименту. Запропоновано й описано методики оцінювання діяльнісного компонента готовності бакалаврів спеціальності "Туризм" до професійної діяльності в індустрії активного відпочинку.

Актуальність дослідження. Постановка проблеми. Сучасний світовий ринок послуг в активних видах туризму стрімко зростає за рахунок упровадження інноваційних технологій та підвищення якості обслуговування. Перспективи розвитку індустрії активного відпочинку в Україні нерозривно пов'язані з наявністю професійно підготовлених фахівців, здатних створювати й реалізовувати привабливий конкурентоспроможний продукт. Кардинальне вдосконалення кваліфікації цих фахівців неможливе без пошуків нових діагностичних підходів до оцінювання їхньої професійної готовності.

Розглянемо можливості створення діагностичних інструментів оцінювання рівня готовності бакалаврів спеціальності "Туризм" до професійної діяльності в індустрії активного відпочинку.

Існуючі методики оцінювання готовності прийнято сепарувати на ті, які вивчають мотиваційно-ціннісні, операціональні й когнітивно-пізнавальні властивості особистості. На нашу думку, в даній роботі немає необхідності виходити за межі існуючих традицій оцінювання мотиваційно-ціннісного компоненту, бо сучасні стандартні методики дозволяють досить надійно визначити рівень його сформованості для широкого спектру професій. Однак у складних і різноспрямованих видах професійної діяльності, до яких, безумовно, відносяться й активні види туризму, методики оцінювання когнітивного й особливо діяльнісного компонента готовності, вимагають додаткових науково-методичних та емпіричних обґрунтувань.

Метою даного дослідження є пошук, пропозиція і обґрунтування діагностичних інструментів оцінювання діяльнісного компонента готовності бакалаврів спеціальності "Туризм" до професійної діяльності в активних видах туризму.

Ця мета може бути виконана за рахунок виконання наступних **дослідницьких завдань**: аналізу умов успішності професійної діяльності з точки зору роботодавців, практикуючих фахівців і кінцевих споживачів послуг; виділення ключових завдань і напрямків професійної підготовки в контексті світових тенденцій розвитку активних видів туризму; вивчення досвіду діяльності провідних фахівців-практиків: досвідчених інструкторів туризму, гідів комерційних турів, найбільш авторитетних керівників спортивних походів, членів МКК; аналізу існуючих методик оцінювання готовності до похідної та змагальної діяльності в спортивному туризмі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Така робота була проведена нами і її результати відображені в низці публікацій [1-3]. На підставі діяльнісного підходу нами було визначено ключові показники сформованості професійної готовності за основними напрямками проектної та інструкторської діяльності. Проте в процесі дослідження нами не були знайдені готові апробовані методики оцінювання показників сформованості діяльнісного компонента готовності, що пояснюється відсутністю сфокусованості наукового інтересу до проблеми підготовки та оцінювання готовності фахівців індустрії активного відпочинку. Подібне становище спонукало нас до вивчення та аналізу існуючих методик оцінки рівня готовності в близькому за змістом виді діяльності – спортивному туризмі.

Система оцінювання, що склалася в спортивному туризмі має в своїй основі комплекс методик, спрямованих на визначення рівня готовності до різних видів діяльності спортсмена-туриста в процесі його спортивного росту. З даного комплексу нас цікавили методики, спрямовані на вирішення наступних завдань: оцінювання результатів навчання на курсах підготовки громадських туристських кадрів (керівників та учасників походів, інструкторів туризму); оцінювання готовності учасників і керівників спортивних походів при випуску на маршрут; оцінювання результатів виступів команд на змаганнях з техніки спортивного туризму.

На наш погляд, немає потреби докладно описувати дані методики. Значна їх частина була розроблена ще в 70-80 роках ХХ століття в системі самодіяльного туризму СРСР. Їх зміст досить повно розкрито в роботах І. А. Дрогова, В. І. Ганопольського, Э. І. Веретенникова, Б. П. Моргунова, В. І. Курилова, П. І. Лукоянова, В. М. Григор'єва, М. Д. Каценельсон та інших авторів, а так само в Правилах проведення спортивних походів та змагань з техніки спортивного туризму. Із сучасних робіт ми можемо виділити дослідження А. П. Коноха, Т. Ю. Тарасені та методичні розробки В. Г. Когана [4-5].

Український учений А. П. Конох у своїй дослідницько-експериментальній роботі [6] використовував методики М. В. Малікова, А. В. Свасьова, А. А. Кузнецова для оцінювання рівня фізичної підготовленості, а так само авторські анкети та тестові завдання для діагностування рівня професійно-туристської підготовленості майбутніх фахівців спортивно-оздоровчого туризму.

Російська вчена Т. Ю. Тарасеня, у своєму дослідженні по включенню комплексу засобів спортивно-оздоровчого туризму в фізичне виховання студентів [7], для діагностування результатів педагогічного експерименту використовувала нормативні завдання з подолання технічних перешкод.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо процедуру випуску групи на маршрут, прийняту в спортивному туризмі з точки зору педагогічних методів оцінювання готовності до професійної діяльності. Перевірка готовності керівника спортивного походу здійснюється спеціальним, делегованим Федерацією спортивного туризму України (ФСТУ) органом – маршрутно-кваліфікаційною комісією (МКК).

На основі спостережень і особистого досвіду роботи в Обласній МКК автор дійшов висновку, що зазвичай готовність визначається експертами (членами МКК) шляхом оцінювання різних здібностей і властивостей особистості керівника, необхідних для реалізації моделі успішної подорожі – заявленого походу. Наприклад, при оцінюванні мотиваційно-ціннісного компоненту готовності зазвичай звертається увага на наявність у керівника симптомів надмірно завищеної самооцінки чи мотивів спортивного кар'єризму, які є вкрай небезпечними і неприпустимими у спортивному туризмі.

Когнітивний компонент готовності зазвичай перевіряється в обсязі знання керівником специфічних особливостей району подорожі, характеру очікуваних перешкод на маршруті і ступеня опрацьованості організації трансферу і запасних варіантів маршруту групи.

Найбільш складним завданням експертів є визначення рівня сформованості діяльнісного компоненту готовності керівника. Він визначається методом експертного оцінювання в режимі співбесіди. Особлива увага звертається на здатність керівника до оперативного прийняття рішень у мінливих обставинах, вільну роботу з картографічними матеріалами і, особливо на різноманітність, багатство й ситуаційну оформленість його фактичного похідного досвіду.

Таким чином, можна констатувати, що **в спортивному туризмі при оцінюванні готовності керівника походу експертна комісія (МКК) вивчає об'єкт – модель походу, що заявляється, а також особистісні здібності суб'єкта – керівника походу, успішно реалізувати задуманий проект.**

Очевидно, що дана процедура як цілісна методика перевірки готовності керівників походів, через її низьку валідність не може бути застосована для діагностування результатів педагогічного експерименту. Однак у своїх дослідженнях ми, безсумнівно, можемо застосовувати окремі методи і критерії оцінювання, які використовуються в спортивному туризмі.

Тому на основі результатів аналізу даної процедури нами були розроблені методики оцінювання рівня діяльнісного компоненту готовності бакалаврів спеціальності "Туризм" до проектної діяльності, до оперативного управління в умовах реалізації туру, а так само до інструкторської діяльності в активних видах туризму. Зі стандартних методик оцінювання діяльнісного компоненту готовності нами був використаний опитувальник КОС-2 для визначення комунікативних та організаційних здібностей особистості.

Для оцінювання готовності бакалаврів спеціальності "Туризм" до виконання проектної діяльності нами була розроблена процедура виконання та оцінювання результатів завдання з розробки основних компонентів моделі активного туру. Дане завдання є спрощеним варіантом навчального проекту "Розробка активного туру" [8] дисципліни "Діяльність туристських самодіяльних організацій", яке виконується студентами 3-го курсу спеціальності "Туризм" з 2006 року.

Для оцінювання рівня готовності до оперативного управління в умовах реалізації туру нами був розроблений комплекс тестових завдань за рішенням ситуаційних завдань тактичного характеру. При розробці тестових завдань були використані найбільш типові моделі проблемних ситуацій похідного туризму. Питання тестового завдання відносяться до 4-го рівня за класифікацією А. В. Романова [9: 6-8].

Для оцінювання рівня готовності до професійної інструкторської діяльності в активних видах туризму нами був розроблений комплекс з 5-ти індивідуальних нормативних завдань. Тематика нормативних завдань визначається гарантуванням безпеки проведення активних, пригодницьких і екстремальних турів і спрямована на наступні види спортивно-туристської діяльності:

- організація складного технічного прийому (завдання № 1 – з подолання перешкоди та завдання № 2 – по рятувальним роботам);
- виконання базових технічних навичок, які безпосередньо впливають на безпеку (завдання № 3 – в'язання туристських вузлів);
- медична допомога в польових умовах (завдання № 4 – діагностика й лікування захворювань та отруєнь, завдання № 5 – надання першої допомоги потерпілому).

Всі завдання виконуються індивідуально. Технічні завдання № 1, 2 виконуються з імітацією силового командного натягу поручневої мотузки в модельованих умовах (на рівному майданчику). Оцінювання результатів виконання завдань здійснюється відповідно до методик, прийнятих при суддівстві змагань із техніки спортивного туризму.

Результати дослідження. Вивчення існуючих методик оцінювання діяльнісного компоненту професійної готовності виявило відсутність апробованих методик оцінювання для фахівців сфери активного відпочинку і зокрема в активних видах туризму, що пояснюється відсутністю сфокусованості наукового інтересу до даної проблеми. Аналіз сформованих методик і критеріїв оцінювання в спорідненій сфері діяльності – спортивному туризмі – дозволив нам розробити діагностичний інструментарій оцінювання діяльнісного компоненту готовності до професійної діяльності бакалаврів спеціальності "Туризм" до професійної діяльності в індустрії активного відпочинку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Коллегаєв М. Ю. Структура досвіду професійної діяльності в активних видах туризму / М. Ю. Коллегаєв // Вісник Луганського Національного університету : педагогічні науки. – Луганськ, 2010. – Вип. 16 (203). – С. 32–38.

2. Коллегаєв М. Ю. Структура професійної діяльності в індустрії активного відпочинку / М. Ю. Коллегаєв // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – Бердянськ : БДПУ, 2011. – № 1. – С. 165–170.
3. Коллегаєв М. Ю. Классификация видов туризма в индустрии активного отдыха Украины и зарубежья / М. Ю. Коллегаєв // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету : педагогічні науки. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. – Чернігів, 2011. – Вип. 86. – С. 348–352.
4. Коган В. Г. Подготовка кадров горного спортивного туризма. Общие основы методики обучения. Методические рекомендации / В. Г. Коган. – К. : ПП "Актуальна освіта", 2006. – Ч. 1. – 42 с.
5. Коган В. Г. Спортивные соревнования. Горный туризм. Методические рекомендации / В. Г. Коган. – К. : ПП "Актуальна освіта", 2005. – 72 с.
6. Конох А. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців із спортивно-оздоровчого туризму у вищому навчальному закладі : [монографія] / А. П. Конох. – Запоріжжя : ЗДУ, 2006. – 494 с.
7. Тарасеня Т. Ю. Комплекс средств спортивно-оздоровительного туризма в физическом воспитании студентов : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теория и методика физического воспитания, спортивной тренировки, оздоровительной и адаптивной физической культуры" / Т. Ю. Тарасеня. – Санкт-Петербург, 2008. – 25 с.
8. Коллегаєв М. Ю. Діяльність туристських самодіяльних організацій : методичні рекомендації до самостійної роботи з виконання навчального проекту "Розроблення активного туру" для студентів спеціальності 6.050400 – Туризм / М. Ю. Коллегаєв. – Запоріжжя : КПУ, 2010. – 20 с.
9. Романов А. В. Методика подготовки и проведения тестового контроля в учебном процессе / А. В. Романов. – Чебоксары : Клио, 1998. – 47 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Kollegaev M. Yu. Struktura dosvidu profesiinoi diial'nosti v aktivnykh vyдах turyzmy [The Structure of Professional Experience in the Tourism Active Forms] / M. Yu. Kollegaev // Visnyk Lugans'kogo Natsional'nogo universytetu : pedagogichni nauky [Lugansk National University Journal : Pedagogical Sciences]. – Lugans'k, 2010. – Vyp.16 (203). – S. 32–38.
2. Kollegaev M. Yu. Struktura profesiinoi diial'nosti v industrii aktivnogo vidpochynku [The Structure of Professional Activity in the Active Leisure Industry] / M. Yu. Kollegaev // Zbornik naukovykh prats' [The Collection of Scientific Works]. – Berdians'k : BDP, 2011. – № 1. – S. 165–170.
3. Kollegaev M. Yu. Klassyfikatsiia vidov turizmu v industrii aktivnogo otdykhа Ukrainy i zarubezh'ia [Classification of Tourism in the Active Leisure Industry in Ukraine and Abroad] / M. Yu. Kollegaev // Visnyk Lugans'kogo Natsional'nogo universytetu : pedagogichni nauky [Lugansk National University Journal : Pedagogical Sciences]. – Chernigiv, 2011. – Vyp. 86. – S. 348–352.
4. Kogan V. G. Podgotovka kadrov gornogo sportivnogo turizma. Obshchie osnovy metodiki obucheniiа. Metodicheskie rekomendatsii [Mountain Sports Tourism Staff's Training. General Foundations of Teaching Methodology. Guidelines] / V. G. Kogan. – K. : PP "Aktual'na osvita", 2006. – Ch. 1. – 42 s.
5. Kogan V. G. Sportivnye sorevnovaniia. Gornyi turizm. Metodicheskie rekomendatsii. [Sports Competitions. Mountain tourism. Guidelines] / V. G. Kogan. – K. PP "Aktual'na osvita", 2005. – 72 s.
6. Konokh A. P. Profesiina pidgotovka maibutnikh fakhivtsiv iz sportyvno-ozdorovchogo turyzmu u vyshchomu navchal'nomu zakladi [Professional Training of Future Specialists in Sports and Health Tourism in Higher Educational Establishment] : [monografiia] / A. P. Konokh. – Zaporizhzhia : ZDU, 2006. – 494 s.
7. Taraseniа T. Yu. Kompleks sredstv sportivno-ozdorovitel'nogo turizma v fizicheskom vospitanii studentov : avtoref. diss. na soiskanie uch. stepeni kand. ped. nauk : spets.13.00.04 "Teoriia i metodika fizicheskogo vospitaniia, sportivnoi trenirovki, ozdorovitel'noi i adaptivnoi fizicheskoi kul'tury" [The Complex of Sports and Health Tourism Means in the Students' Physical Education] / T. Yu. Taraseniа. – Sankt-Peterburg, 2008. – 25 s.
8. Kollegaev M. Yu. Diial'nist' turysts'kykh samodiial'nykh organizatsii : metodychni rekomendatsii do samostiinoy roboty z vykonanniа navchal'nogo proektu "Rozroblenniа aktivnogo turu" dlia studentov spetsial'nosti 6.050400 – Turizm [The Activity of Travelling Amateur Organizations : Guidelines for Independent Work to Implement the Training Project "Development of an Active Tour" for Students of Specialty 6.050400 – Tourism] / M. Yu. Kollegaev. – Zaporizhzhia : KPU, 2010. – 20 s.
9. Romanov A. V. Metodika podgotovki i provedeniia testovogo kontrolia v uchebnom protsesse [Methods of Preparing and Conducting the Test Control in the Study Process] / A. V. Romanov. – Cheboksary : Klio, 1998. – 47 s.

Матеріал надійшов до редакції 03.04. 2012 р.

Коллегаев М. Ю. Диагностический инструментарий оценивания готовности к профессиональной деятельности в индустрии активного отдыха.

В данной статье рассмотрены возможности создания диагностического инструментария для оценивания готовности к профессиональной деятельности в активных видах туризма. Изучены границы применения методик экспертного оценивания, принятых в спортивном туризме, для диагностирования результатов педагогического эксперимента. Предложены и описаны методики оценивания деятельностного компонента готовности бакалавров специальности "Туризм" к профессиональной деятельности в индустрии активного отдыха.

Kollegaev M. Yu. Diagnostic Tools for Evaluating the Readiness for the Professional Work in the Active Leisure Industry.

This article considers the possibility of creating a diagnostic tool for evaluating the readiness for the professional activity in the active forms of tourism. The applicability limits of expert evaluation techniques, adopted in the sports tourism, to diagnose the results of the pedagogical experiment are studied. The evaluation methods of the activity component of the bachelor's readiness in the specialty "Tourism" for the professional activity in the industry of active leisure are proposed and described.